

Hayao Miyazaki

Traditionel japansk kultur og vestlig modernitet forenes med både hekse og science fiction-elementer i den japanske animators forunderlige univers

Et øde, grønt landskab er dækket af en tyk dis, og i det fjerne kan man høre den lave, hvæsende lyd af en maskines hydraulik. Lyden forstærkes, samtidig med at tågen letter, og man begynder at ane konturerne af et enormt bygningsværk. Da disen forsvinder, kan man se en mærkværdig blanding af en maskine og et hus, der bevæger sig taktfast hen over landskabet. Som en gigantisk sækkepibe trækker bygningen sig sammen og puster sig op, og tankerne ledes hen på en skabning fra Terry Gilliams univers.

Sådan trækkes publikum ind i Hayao Miyazakis (f. 1941) forunderlige verden i

hans seneste animationsfilm, *Det levende slot* (*Hauru no Ugoku Shiro*, 2004). Filmen handler om en ung hattesyerske, der som offer for en heks' jalousi forvandles til en gammel dame. På sin flugt fra byen søger hun ly i et magisk slot, der bebos af en lille dreng og en ilddæmon. Slottet viser sig at tilhøre en troldmand, der ifølge rygtet samler på unge, smukke pigers hjerter, men som i virkeligheden blot er en fredssommelig, men forfængelig ung mand, der står midt mellem to parter i en krig, han ikke ønsker at være en del af. Hattesyersken skal nu prøve at overvinde sin egen forbandelse, samtidig med at hun afdækker

Det levende slot (Howl's Moving Castle/Hauru no ugoku shiro, 2004)

hemmeligheden bag troldmanden og hans magiske slot.

Som i andre af Miyazakis film udspiller handlingen sig i en blanding af fortid, nutid og fremtid. Hans designs er hentet både fra den engelske victorianske periode og fra traditionel japansk kultur. Vi befinder os i en verden, hvor offentlig transport foregår ved damptog og sporvogne, men hvor der også findes kæmpemæssige, futuristiske bombefly, små enmandsfly med insektvinger og andre ting, der plejer at høre til science fiction-genren. Føjer man til dette troldmænd, hekse, demoner og ånder, ender vi i et univers, der er meget unikt og typisk for Hayao Miyazaki.

Fra statskundskab til tegnefilm. Hayao Miyazaki er uddannet i statskundskab og økonomi fra Gakushuin-universitetet. Han fandt dog hurtigt ud af, at han hellere ville arbejde med manga og anime, og fik job ved Toei Douga-studiet. I 1971 fik han mulighed for at arbejde med tegnefilminstruktøren Isao Takahata, der hurtigt blev hans læremester. Sammen arbejdede de på en del tv-produktioner, bl.a. en aldrig fuldstændt version af Pippi Langstrømpe.

I 1978 blev Miyazaki og Takahata kontaktet af en ung journalist fra tidsskriftet Animage, der ville interviewe dem om deres seneste produktion. Det blev starten på et langt venskab, og journalisten, Toshiro Suzuki, gav bl.a. konstruktiv kritik på Miyazakis første tegnede spillefilm, actionkomedien *Lupin III: The Castle of Cagliostro* (*Rupan Sansei: Terebi to Kariosutoro no Shiro*, 1979).

Suzukis vigtigste rolle blev dog hurtigt at skaffe penge til de projekter, Takahata og Miyazaki havde på tegnebrættet. Da Miyazaki præsenterede idéen til den økologiske fabel *Nausicaä of the Valley of the Wind* (*Kaze no Tani no Naushika*, 1984),

ville investorerne ikke skyde penge i filmen, da den mod kutyme ikke tog afsæt i en mangategneserie. Ingen havde før haft succes med en original historie. På Toshiro Suzukis opfordring tegnede Miyazaki så selv en manga til Animage. Serien blev en enorm succes og banede vejen for den film, Miyazaki ønskede at lave. Miyazaki lavede også andre tegneserier, men serien om prinsesse Nausicaä og hendes kamp for at genoprette balancen mellem menneskehed og naturen var en af hans største succeser. Han fortsatte med at tegne den som serie helt frem til 1994.

Med tiden blev Suzukis rolle mere og mere som en producents, og han var i 1984 med til at danne tegnefilmstudiet Ghibli sammen med Miyazaki og Takahata. Studio Ghibli har lige siden været garant for animation i verdensklasse, og det nyder en anseelse, som man kun kan sammenligne med Disney-studiernes.

Mellem modernitet og tradition. Hayao Miyazaki er en af vor tids mest anerkendte tegnefilmskabere, og hans forunderlige verden, der ofte er en blanding af håndtegnet og computeranimeret skønhed, kan få selv folk, der normalt ikke interesserer sig for tegnefilm, til at spærre øjnene op.

Hans stil er ganske enkelt unik, og den lægger sig et sted mellem de vestlige, fuldt animerede tegnefilm, som vi kender fra Disney, og de mere kantede anime-film. Figurerne har de japanske films meget karakteristiske store øjne og store munde, men deres statur, hår og måde at bevæge sig på ligner mere noget fra en vestlig tegnefilm. På samme måde er alle baggrunde og designs en fantasifuld blanding af de to stilarter.

Historierne henter Miyazaki også fra både den vestlige og den japanske kultur, og de adskiller sig meget fra de gængse ani-

me-films fokusering på forholdet mellem krop og computer. Miyazaki henter ofte inspiration til sine film i den gamle japan-ske shinto-religion, men er ikke bange for at blande den med moderne kultur og egne opfindelser.

Filmen *Min nabo Totoro* (*Tonari no Totoro*, 1988), der handler om to pigers kamp for at acceptere deres mors sygdom, tager således udgangspunkt i shintos animisme; at alle ting har en sjæl. Pigerne møder nogle væsener, totoroer, der egentlig ikke er en del af shinto, men Miyazaki fletter dem alligevel ind i denne og skaber derved en ny mytologi, der blander det kendte og det ukendte.

Et andet eksempel er hovedværket *Princess Mononoke* (*Mononoke Hime*, 1997), som er historien om en ung mand, der havner i en bitter strid mellem natur og kultur – et tema, Miyazaki gentagne gange vender tilbage til. Her er handlingen inspireret af to mytologiske tekster fra det ottende århundrede, men Miyazaki udbygger dem med sine helt egne figurer og temaer. På den måde bliver historien moderne og vedkommende, samtidig med at den holdes tidløs og eviggyldig.

Princess Mononoke er også et godt eksempel på et andet træk, som kendetegner Miyazakis film: Figurerne er sjældent entydigt gode eller onde. På den ene side af en langvarig krig står en kvinde, der er opfostret af ulve i skoven, og som hader den forurening, menneskene fører med sig. På den anden side står en kvinde, der regerer en by, som til sine store smelteovne er afhængig af skovens træer. Ingen af disse kvinder er onde; de kan bare ikke se sagen fra den anden side, og resultatet er en bitter strid, som hovedpersonen må forsøge at mægle i.

En international succes. Miyazakis vestlige gennembrud kom med *Chihiro og heksene* (*Sen to Chihiro no Kamikakushi*, 2001), der samtidig er kulminationen på alle de temaer, han har berørt i sine tidligere film. Her følger vi en lille pige, som skal forsøge at ophæve en forbandelse, der er kastet over hendes forældre. Heksen, der har forbandet pigens forældre, bestyrer et kurhotel, hvor ånder og guder kommer for at slappe af og restituere sig. Vi møder bl.a. en flodånd, der besøger hotellet for at blive rensset for alt det affald, som folk har smidt i vandet.

Stort set alle Hayao Miyazakis film har været kæmpesucceser i Japan, men med *Chihiro og heksene* kom han for alvor på det filmiske verdenskort. Filmen vandt en lang række priser, heriblandt hovedprisen på filmfestivalen i Berlin i 2002 og en Oscar for bedste lange animationsfilm i 2003.

Desværre er Miyazaki ved at nå en alder, hvor han ikke kan arbejde så meget som tidligere. Faktisk har han flere gange indstillet sin karriere, men er alligevel vendt tilbage til instruktørstolen – senest overtog han som nødløsning *Det levende slot*, da den oprindelige instruktør var sprunget fra projektet. Det er nok ikke en beslutning, han fortryder, eftersom filmen er den næststørste boxoffice succes i de japanske biografer nogensinde – kun overgået af *Chihiro og heksene*.

Forhåbentlig vil Hayao Miyazaki udskyde sit otium længe endnu, så vi fortsat får mulighed for at se hans særegne talent udfolde sig.

Roar Kent

Filmografi

- 1979 Rupan sansei: Kariosutoro no shiro/Lupin III: The Castle of Cagliostro
- 1984 Kaze no tani no Naushika/Nausicaä of the Valley of the Wind
- 1986 Tenkû no shiro Rapyuta/Laputa: Castle in the Sky
- 1988 Tonari no Totoro/My Neighbor Totoro/Min nabo Totoro
- 1989 Majo no takkyûbin/Kiki's Delivery Service
- 1992 Kurenai no buta/Porco Rosso
- 1997 Mononoke hime/Princess Mononoke
- 2001 Sen to Chihiro no kamikakushi/Spirited Away/Chihiro og heksene
- 2004 Hauru no ugoku shiro/Howl's Moving Castle/Det levende slot